

AXBOROTLASHGAN JAMIYATNING VUJUDGA KELISH JARAYONI, AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI

Abduraxmonov Qayimjon Sharibjonovich

*Fargona viloyati Quva tumani kasb-hunar maktabi informatika va axborot
texnologiyalari fani o'qituvchisi.*

Annotatsiya: maqolada axborotlashgan holat genezi, axborotlashgan jamiyatning vujudga kelish jarayoni, axborot kommunikatsiya texnologiyalari, oilada farzandlarning intellektual rivojlanishiga, madaniyatning qaysi qatlamlarini o'rganishiga, ta'limni davom ettirish va o'z-o'zini tarbiyalashga intilish va boshqalar to'g'risida yozilgan.

Kalit so'zlar: axborot, jamiyat, jarayon, kommunikatsiya, texnologiyalar, oila, ta'lim, farzandlar, intellectual, madaniyat.

Axborotlashgan jamiyat termini Yaponiyada paydo bo'ldi. Mutaxassislar ushbu termin yuqori sifatli axborot mo'l-ko'l bo'lgan va uni saqlash, taqsimlash va foydalanish uchun barcha vositalarga ega bo'lgan jamiyatni ifodalaydi, deb e'tirof etadilar. Axborotlar manfaatdor kishilarga tez va oson hamda qulay shaklda etkazib beriladi. Axborot xizmatlari uchun narxlar shu darajada past bo'lishi kerakki, jamiyatning har bir a'zosi undan ehtiyojiga qarab foydalana ilsin.

Arademik V.A. Izvozchikov axborotlashgan jamiyat xususiyatlarini ifoda etuvchi quyidagi ta'rifni taklif etgan: "Axborotlashgan jamiyat deb, jamiyatning barcha sohalari hamda a'zolari hayoti va faoliyatida kompyuter, telematika va boshqa vositalar aqliy mehnat qurollari sifatida ishlatiluvchi, kutubxonalardan foydalanish, katta tezlik va aniqlikda axborotlarni qayta ishlash, real va prognozlashtirilgan hodisalarni modellashtirish, ishlab chiqarishni boshqarish, ta'limni avtomatlashtirish va boshqa vazifalarni bajarish imkoniyatiga ega bo'lgan jamiyatga aytiladi.

Jamiyatning yangi – axborotlashgan holati genezisi – deyarli umume'tirof etilgan mavqega erishdi. Axborotlashgan jamiyatning vujudga kelish jarayoni

axborot kommunikatsiya texnologiyalariga asoslanadi. XX asrning ikkinchi yarmida axborot ustuvorligi rivojlanish resursi sifatida ajraladi. Agar axborot jamiyat rivojlanishining avvalgi bosqichida hal qiluvchi rol o‘ynamagan bo‘lsa, endilikda vaziyat tubdan o‘zgardi.

Hozirgi kunda dunyodagi OAVlarning turli g‘oyalarga moslashuvchanlikdagi roli qandaydir xavf haqidagi hissiyotlarni keltirib chiqarmoqda. Chunki ko‘pgina mualliflar OAVlarni mahsulot axborotlashgan qurol bo‘lib qoldi deb hisoblasalar, ba’zilari uni “to‘rtinchi hokimiyat” sifatida ko‘rmoqdalar. Shuning uchun ham axborotdan turli maqsadlarda foydalanish muammolari jamoatchilikda asoslangan qo‘rquvni keltirib chiqarmoqda. Bu holat axborotlashgan jamiyatda ota-onalarning virtual-pedagogik madaniyatining namoyon bo‘lish shakllarini tadqiq qilish dolzarbligini tasdiqlaydi.

Oila a‘zolarining ta‘lim darajasi, manfaatlari farzandlarning intellektual rivojlanishiga, madaniyatning qaysi qatlamlarini o‘rganishiga, ta‘limni davom ettirish va o‘z-o‘zini tarbiyalashga intilishiga ta‘sir qiladi. Oila insonning ijtimoiy me‘yorlarni egallashida muhim ahamiyatga ega, insonning ijtimoiy va millatlararo munosabatlarda namoyon bo‘ladigan asosiy qadriyat yo‘nalishlarini shakllantiradi, shuningdek, uning turmush tarzini, intilish doiralari va darajasini, hayotiy intilishlarini, rejaları va ularga erishish yo‘llarini belgilaydi. Oilaning qadriyatlari va muhiti uning o‘zini o‘zi rivojlantirish uchun muhit va uning a‘zolarini o‘zini o‘zi anglash maydoniga aylanishini belgilaydi. Oilada ota-onalar o‘z farzandlariga o‘rnak daraja bo‘lishi, oilasi farzandlari uchun kerakli faoliyat bilan shug‘ullanishi, ertadan-kechgacha internet, kompyuter, televizor oldida behuda vaqt o‘tkazmasligi, har bir narsadan me‘yor jihatidan foydalanishni amaliy tarzda ko‘rsa bilishi kerak. Har bir ota-onalar oilasida rejali ish yuritilishini, ma‘lum soatda farzandlari kerakli narsani ko‘rishi, eshitishi va o‘qishini nazoratga olishi (albatta virtual nazorat) shart. Axborot va matbuot vositalarida ma‘lumotlar ko‘pligi, ularni foydali

tomonlaridan kengroq foydalanishni va zararlilaridan chetlashishni ota-onalar oila a'zolariga dasturulamal qilib berishi zarur.

O'zgaruvchanlik ta'lim va tarbiya masalalarida oilalarni qo'llab-quvvatlash texnologiyalarida, har bir o'qituvchi tomonidan ma'lum bir ta'lim muassasasining ehtiyojlari va vazifalari, pedagogik kompetensiyani oshirish jarayonining mazmuni asosida mualliflik dasturini yaratish imkoniyatida amalga oshiriladi. Turli yosh toifasidagi ota-onalarning virtual-pedagogik madaniyatini oshirish uchun belgilangan o'quv materiallarni mustaqil ravishda tizimlashtirish qobiliyati, tarbiyaning turli shakllaridan, o'qitish metodlaridan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Ishlab chiqilgan dasturlarni amalga oshirish uchun ota-onalar ta'limini tashkil qilishning turli texnologiyalaridan foydalanishi mumkin: bola rivojlanishining turli bosqichlarida oilaviy ta'lim jarayonini doimiy psixologik va pedagogik qo'llab-quvvatlash, iloji bo'lsa, barcha oila a'zolarini ta'lim muammolarini hal qilishga jalb qilishdan iborat. Bolalarni tarbiyalashda oilalarni qo'llab-quvvatlash dasturlari va texnologiyalari ota-onalarning har bir guruhi uchun ajratilgan: yoshi, ma'lumoti, ota-onaning kasbi, oilaning tarkibi va turi, bolani tarbiyalash bo'yicha individual talab hisoblanadi. Ota-onalarning virtualpedagogik madaniyatini oshirishga qaratilgan yondashuv ulardan jiddiy nazariy, ijodiy tayyorgarlik uchun juda ko'p vaqt talab qiluvchi jarayondir. Bunday tadbirlarni tayyorlash va amalga oshirish uchun katta vaqt sarflanishi har doim ham o'zini oqlamaydi. Hamma ota-onalar ish bilan bog'liq tavsiya yetilgan tadbirlarda qatnashmaydi. Odatda yiliga 3-4 marta o'tkaziladigan ota-onalar vakolatlarini sifat jihatidan oshirish va maktab miqyosidagi tadbirlarga mutaxassislarni taklif qilish masalasi hal qilinmaydi.

O'zbek xalqi o'zining ta'lim-tarbiyaga oid ulkan ma'naviy merosini yaratib, insoniyatning ko'plab avlodlarini insonparvarlik, mehr-oqibat, mehnatsevarlik, mardlik, odoblik kabi umuminsoniy qadriyatlar va yaxshi fazilatlar ruhida tarbiyalab kelmoqda. Ayniqsa, xalq tomonidan yaratilgan qomusiy ahamiyatga ega

bo‘lgan «Pandnoma»lar, xalq og‘zaki ijodining turli janrlarida yaratilgan, xalqimiz yuragiga yaqin bo‘lgan buyuk allomalar Abu Rayhon Beruniy, Al-Farobiy, Abu Ali ibn Sino, Imom al-Buxoriy, At-Termiziy, Amir Temur, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy, Bahovuddin Naqshband, Zahiriddin Muhammad Bobur, Mirzo Ulug‘bek, Sa‘diy, Ahmad Yugnakiy, Ahmad Yassaviy, Ahmad Donish, Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdulla Avloniy kabi o‘nlab buyuk shoir va mutafakkirlar qoldirgan nodir va durdona asarlarida ko‘p e‘tibor berilayapti. Bu mutafakkirlarning, maktab va oilada bolani xushxulq, axloqiy va har tomonlama kamol topgan qilib tarbiyalash haqidagi qarashlari o‘ziga xosligi bilan ajralib turadi. Ular yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashga, ilmni puxta egallashlariga alohida e‘tibor bilan qarab, mehnat bilan topilgan boylik baxt keltirishini, ilmi kishi xor bo‘lmasligini aytib o‘tadilar. Buyuk mutafakkirlar o‘zlarining ijodlarida o‘quvchi-yoshlarni odobli bo‘lishga, halol mehnat qilishga, ota-onaga mehribon bo‘lishga, halol mehnat bilan yashashga da‘vat etadilar. Abu Ali ibn Sino o‘zining pedagogik qarashlarida jamoadan, jamiyatdan ajralib tarbiya topgan bolaning baxtsiz bo‘lib qolishi, inson oilada dunyoga kelgani bilan jamiyatga aloqadordirligini ta’kidlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YATI:

1. Taylaqova Sh. O‘quvchi-yoshlar ma’naviyatini ommaviy axborot vositalari asosida
2. takomillashtirish. Falsafa fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertasiya. 2018 yil.
3. Shayx Muxammad Sodiq Muhammad Yusuf. Ijtimoiy odoblar kitobi. -T.: “Hilol” nashriyoti, 2016- yil.
4. Xaydarova X.R. Ota-onalar virtual-pedagogik madaniyatining oiladagi ma’naviy muhitga ta’siri.
- 5 “Maktab va hayot”. Ilmiy-metodik jurnal. 2021 yil №2-soni, 13-15 betlar.